

Sygn. akt V CZ 81/13

POSTANOWIENIE

Dnia 9 stycznia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący)

SSN Wojciech Katner

SSN Bogumiła Ustjanicz (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi E. G.
o wznowienie postępowania
zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego
z dnia 14 lutego 2013 r., w sprawie z powództwa E. G. przeciwko K. G. i
Towarzystwu Ubezpieczeń i Reasekuracji "W."
Spółce Akcyjnej w W.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 9 stycznia 2014 r.,
zażalenia skarżącego E. G.
na postanowienie Sądu Apelacyjnego
z dnia 18 lipca 2013 r.

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Apelacyjny odrzucił skargę powoda o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem tego Sądu z dnia 14 lutego 2013 r. Niedopuszczalność tej skargi spowodowana była przyjęciem, że podane przez skarżącego okoliczności nie dawały podstaw do oceny, że skarga została oparta na ustawowej podstawie wznowienia.

W odniesieniu do podstawy objętej art. 401 pkt 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny wskazał, że decyzja o delegowaniu sędziego B. O. do orzekania w Sądzie Okręgowym w K. była podjęta przez uprawnioną osobę, działającą z upoważnienia Ministra Sprawiedliwości. Nie było również nieprawidłowości w delegowaniu sędziego K. M. do orzekania w Sądzie Apelacyjnym, w konkretnie wskazanych terminach, ponieważ decyzja Prezesa Sądu Apelacyjnego podjęta została z uwzględnieniem wymagań określonych w art. 77 § 9 p.u.s.p.

Opisane przez skarżącego sytuacje procesowe nie wskazują, że zachodzi podstawa wznowienia przewidziana w art. 401 pkt 2 k.p.c. Nie tylko nie zostało wykazane, ale nawet uprawdopodobnione twierdzenie powoda o zażyłości towarzyskiej sędziego A. N. z pozwaną K. G., jak również o stronniczości, czy zaburzeniach psychicznych sędziego B. O. Brak podstaw do przyjęcia, że w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym doszło do naruszenia przepisów postępowania, które doprowadziło do pozbawienia możliwości obrony. Odebranie głosu powodowi podczas rozprawy w dniu 14 lutego 2013 r., było związane z kierowaniem rozprawą przez przewodniczącą sądu - sędziego M. W. Nieuprawnione jest przekonanie skarżącego, że jego wypowiedź w toku rozprawy mogła dotyczyć wszelkich kwestii, nawet niezwiązanych z przedmiotem zaskarżenia.

Z przepisu art. 403 § 1 pkt 1 k.p.c. wynika, że skargę o wznowienie można oprzeć na dokumencie podrobionym lub przerobionym, a wymagań takiego dokumentu nie spełnia twierdzenie oparcia rozstrzygnięcia na dokumencie "nieistniejącym w postępowaniu egzekucyjnym". Przyczyny wznowienia objętej art. 403 § 2 k.p.c. skarżący upatrywał w wykryciu dokumentów noszących daty 15 stycznia 2004 r. i 19 maja 2005 r., co wskazuje,

że nie zachodziła niemożliwość skorzystania z nich w postępowaniu rozpoznawczym.

Treść wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 stycznia 2004 r. nie miała wpływu na toczące się postępowanie, zwłaszcza nie mogła nakładać na sąd żadnych obowiązków informacyjnych w stosunku do strony postępowania; nie dotyczy ona przesłanek z art. 401¹ k.p.c. Twierdzenie o naruszeniu przepisów postępowania przez pozwanego komornika, które doprowadziło do nieważności postępowania egzekucyjnego, nie wypełnia żadnej z podstaw skargi o wznowienie postępowania, uregulowanych w art. 401 do 403 k.p.c.

Skarżący w zażaleniu zarzucił naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. przez niewyjaśnienie wszystkich istotnych okoliczności, a zwłaszcza pozbawienia go możliwości obrony swoich praw oraz działania poprzez odebranie mu głosu na rozprawie apelacyjnej, co naruszało art. 401 pkt 2 k.p.c. Ponadto wskazał na bezzasadne nieuznanie, że w sprawie zachodzi nowa okoliczność, o której powód nie posiadał wiedzy w toku postępowania rozpoznawczego przed Sądami obu instancji, w postaci dokumentów obrazujących rozmiar majątku dłużnika, który został sprzedany oraz przyjęcie, że nie zachodziła przewlekłość postępowania egzekucyjnego w okresie od 4 grudnia 2001 r. do 27 marca 2003 r. Z naruszeniem art. 401 § 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny przyjął, że wskazane orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego nie obliguje Sądu do pouczenia powoda lub podejmowania działania z urzędu w celu przypozwania przez powoda Skarbu Państwa. Domagał się uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

W pismach uzupełniających zażalenie skarżący podał, że doszło do przewlekłości postępowania egzekucyjnego, naruszenia szeregu przepisów postępowania w jego toku, w tym art. 770 k.p.c. w związku z art. 45 ust. 1, art. 39 i art. 59 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji w odniesieniu do kosztów postępowania egzekucyjnego, ustalonych postanowieniem z dnia 29 maja 2003 r. Prowadzenie postępowania przez sędziego, który podlegał wyłączeniu na podstawie art. 49 k.p.c. wypełnia podstawę objętą art. 401 pkt 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga o wznowienie postępowania ma charakter nadzwyczajnego środka zaskarżenia; nie stanowi środka odwoławczego. Oznacza to, że przepisy warunkujące dopuszczalność jej wniesienia, nie mogą być interpretowane w sposób rozszerzający, co prowadziłoby do naruszenia zasady niewzruszalności prawomocnych wyroków (postanowień co do istoty sprawy w postępowaniu nieprocesowym). Podstawę wznowienia postępowania mogą stanowić wyłącznie przyczyny enumeratywnie wymienione w art. 401, 401¹ i 403 k.p.c.

Na etapie wstępnego badania dopuszczalności skargi o wznowienie postępowania ocena sądu ogranicza się do ustalenia, czy skarżący wskazuje podstawę wznowienia, która odpowiada jednej z podanych w kodeksie postępowania cywilnego. Do odrzucenia skargi ze względu na nieoparcie jej na ustawowej podstawie dochodzi, stosownie do art. 410 § 1 k.p.c., w sytuacji, w której skarga jedynie formalnie odpowiada jednej z tych podstaw, a przytoczone w jej uzasadnieniu okoliczności nie wskazują na jej istnienie. W tym celu sąd dokonuje porównania podstawy podanej w skardze z ustawowym wzorcem i ustala, czy podane przez skarżącego twierdzenia podpadają pod którąkolwiek z podstaw wskazanych w ustawie. Dominujący jest w orzecznictwie pogląd, podzielany w rozpoznawanej sprawie, który przyjmuje, że badanie przesłanki oparcia skargi o wznowienie postępowania na ustawowej podstawie nie ogranicza się do kontroli, czy wskazane w skardze okoliczności odpowiadają ustawowym podstawom wznowienia, ale obejmuje również ustalenie, czy podstawa wznowienia rzeczywiście istnieje (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 1968 r., I CZ 122/67, OSNC 1968, nr 8-9, poz. 154; z dnia 15 czerwca 2005 r., IV CZ 50/05, niepubl.; z dnia 7 lipca 2005 r., IV CO 6/05, Biul. Sądu Najwyższego z 2005 r. nr 9 poz. 14; z dnia 10 lutego 2006 r., I PZ 33/05, OSNP 2007, nr 3-4, poz. 48; z dnia 14 maja 2009 r., I CZ 20/09, niepubl.; z dnia 3 lutego 2011 r., II UZ 47/10, niepubl.; z dnia 14 kwietnia 2011 r., II UZ 10/11, niepubl. z dnia 18 kwietnia 2011 r., III UZ 6/11, niepubl.). Nadzwyczajny charakter skargi o wznowienie postępowania sprawia, że przyczyny wznowienia postępowania muszą mieć wyjątkową naturę oraz odpowiednio dużą rangę.

Zgodnie z art. 401 pkt 1 k.p.c. do wznowienia postępowania z powodu nieważności może dojść, jeżeli w sprawie orzekł sędzia wyłączony

z mocy ustawy, a strona przed uprawomocnieniem się wyroku nie mogła domagać się wyłączenia. Przepis ten nawiązuje do art. 48 k.p.c., określającego przypadki, w których sędzia jest wyłączony z mocy ustawy od orzekania w sprawie; mają one bezwzględny charakter. Do takiego wyłączenia dochodzi nawet bez żądania sędziego lub wniosku strony. Przepis art. 49 k.p.c. ujmuje w generalny sposób charakter względnych przesłanek wyłączenia sędziego na jego żądanie lub wniosek strony. Obejmuje wszelkie sytuacje, które mogłyby prowadzić do powstania, o ile nie u samej strony, to u obiektywnego, zewnętrznego obserwatora uzasadnionych wątpliwości co do bezstronności sędziego. Użycie w art. 401 pkt 1 k.p.c., tak jak i w art. 379 pkt 4 k.p.c., sformułowania „wyłączony z mocy ustawy” jednoznacznie wskazuje, że nie chodzi o kwestię związaną z wyłączeniem sędziego od rozpoznania sprawy na wniosek strony lub żądanie sędziego. Na tej podstawie nie można żądać wznowienia postępowania z powodu nieważności. Wyrażony został w judykaturze trafny pogląd, że w zakresie instytucji objętej art. 49 k.p.c. jedynie rozpoznanie sprawy z naruszeniem art. 50 § 3 k.p.c. przez sędziego, co do którego zapadło orzeczenie o jego wyłączeniu lub wniosek o wyłączenie oparty na podstawie art. 49 k.p.c. nie został w ogóle rozpoznany, należy uznać za rozpoznanie sprawy przez sędziego wyłączonego z mocy ustawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 2010 r., II PK 344/09, OSNP 2011, nr 21-22, poz. 271). Nie jest zaliczane do przesłanek wyłączenia z mocy ustawy (art. 48 k.p.c.) prowadzenie sprawy przez sędziego, który podlegał wyłączeniu na podstawie art. 49 k.p.c. Niezależnie od tego podkreślenia wymaga, że do wyłączenia sędziego A. N. doszło na jej żądanie. Nie ma racjonalnych argumentów za stanowiskiem skarżącego, że zachodzi podstawa objęta art. 401 pkt 1 k.p.c.

Do przyczyn nieważności postępowania należy pozbawienie strony możliwości działania, spowodowane naruszeniem przepisów prawa. Ujęcie tej przyczyny w art. 401 pkt 2 k.p.c. oraz w art. 379 pkt 5 k.p.c. jest bardzo ogólne i z tego względu, tak sformułowany zarzut skarżącego wymaga każdorazowo rozważenia w odniesieniu do okoliczności faktycznych konkretnej sprawy. Stwierdzenie, czy taki stan w sprawie nastąpił wymaga ustalenia, czy w sprawie nastąpiło naruszenie przepisów postępowania, konkretnie wskazanych, czy uchybienie to miało wpływ na możliwość działania strony oraz, czy mimo

istnienia tych dwóch przesłanek można mówić o powodującym nieważność postępowania pozbawieniu strony możliwości działania w celu obrony swoich praw. Przesłanki te muszą wystąpić kumulatywnie (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 24 listopada 2009 r., V CSK 163/09; z dnia 16 grudnia 2011 r., V CSK 21/11; z dnia 1 czerwca 2012 r., II PK 259/11 i postanowienie z dnia 26 września 2008 r., V CZ 55/08, niepublikowane). Nie zachodzi nieważność postępowania, a tylko jego wadliwość, jeżeli na skutek uchybień sądu zostały naruszone prawa procesowe strony, niepozbawiające jej możliwości działania. Z opisu tej podstawy, powołanej przez skarżącego wynika, że pozbawienie go możliwości działania polegało na uniemożliwieniu mu podczas rozprawy dokończenia wypowiedzi, riposty do zarzutów pozwanej, przez odebranie mu głosu przez przewodniczącego sądu. Nastąpiło to, gdy poruszył temat braku kwalifikacji pozwanej, braku wyższego wykształcenia - magistra prawa, co oznaczało, że pełniła funkcję komornika, będąc bez zawodu. Trafnie przyjął Sąd Apelacyjny, że skarga nie przedstawia naruszenia przepisów postępowania, a zatem pierwszej z przesłanek decydujących o istnieniu tej podstawy, których zresztą skarżący nie powołał. Uprawnienie strony uczestniczącej osobiście w rozprawie przed sądem drugiej instancji do realizowania swoich uprawnień procesowych, w tym prawa i zarazem obowiązku przedstawiania okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, wypowiedziania się co do twierdzeń strony przeciwnej, brania udziału w postępowaniu dowodowym, jeśli będzie prowadzone oraz roztrząsaniu jego wyników, prostowania i uzupełniania oświadczeń swego pełnomocnika, może być ograniczone w wyjątkowych sytuacjach. Zasady ekonomii procesu nakazują utrzymanie wypowiedzi stron w ramach faktów przytoczonych przez stronę, która wniosła apelację, mogących stanowić podstawę orzekania, ich naświetlenia i wyjaśnienia, a w miarę potrzeby uzupełnienia materiału procesowego. Zgodnie z art. 377 w związku z art. 210 k.p.c. i § 123 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r.- Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. Nr 38, poz. 249 ze zm.) przewodniczący posiedzenia udziela głosu stronom, określa kolejność zabierania głosu. W ramach uprawnień przewodniczącego posiedzenia mieści się pozbawianie strony kontynuowania wypowiedzi, jeśli dotyczy ona okoliczności, które nie są istotne dla wyjaśnienia spornych kwestii pomiędzy stronami albo jeśli strona

nadużywa prawa głosu. Ocena, czy do takiej sytuacji doszło należy do przewodniczącego posiedzenia, a od wydanej przez niego decyzji strona może odwołać się do składu sądu. Kwalifikacja decyzji przewodniczącego posiedzenia jako przyczyny pozbawienia możliwości działania (art. 401 pkt 2 k.p.c.) była nieuprawniona. Nie ma racji skarżący, kwestionując prawo przewodniczącego posiedzenia do oceny adekwatności wypowiedzi strony do okoliczności będących przedmiotem rozpatrywanego środka odwoławczego.

Zgodnie z art. 403 § 2 k.p.c. można również żądać wznowienia w razie późniejszego wykrycia okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu. Zwrot „późniejsze wykrycie” oznacza powzięcie wiadomości w sposób umożliwiający powołanie się na nie po raz pierwszy, a zatem dotyczy tylko takiej sytuacji, gdy strona nie miała obiektywnej możliwości powołania się na dowód lub okoliczności w toku wcześniejszego postępowania. Chodzi bowiem o sytuację, w której okoliczności lub dowody były w poprzednim postępowaniu nieujawnione i wówczas nieujawnialne, nieznanie stronie i dla niej niedostępne (por. postanowienia: Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 1968 r., I CO 1/68, OSNCP 1969, nr 2, poz. 36; z dnia 19 stycznia 2006 r., IV CZ 143/05; z dnia 3 lutego 2012 r., I CZ 6/12, niepublikowane). Warunek „wykrycia” nie odnosi się do okoliczności i środków dowodowych wynikających z materiału procesowego, które zostały pominięte przez stronę. Rzeczą skarżącego było wykazanie, kiedy doszło do wykrycia okoliczności lub dowodów, jak również, że obiektywnie, przy uwzględnieniu należytej staranności, nie był w stanie powołać ich w poprzednim postępowaniu. Na spełnienie tych wymagań nie wskazuje ani skarga o wznowienie postępowania, ani zażalenie.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 stycznia 2004 r., SK 26/03 (OTK-A 2004, nr 1, poz. 3, stwierdzający niezgodność art. 769 k.p.c. z art. 77 ust. 1 Konstytucji RP, nie miał znaczenia dla zakresu kognicji sądu rozpatrującego zgłoszone powództwo, a następnie apelację. Nie stanowił o wypełnieniu powołanej przez skarżącego podstawy objętej art. 401 ust. 1 k.p.c., czy też art. 401¹ k.p.c. Treść uzasadnienia tego wyroku nie zawiera żadnych wskazań adresowanych do sądu powszechnego. Nie stanowił również podstawy do podejmowania przez

sąd czynności mających na celu doprowadzenie do przekształceń podmiotowych po stronie pozwanej. Obowiązek sądu udzielania stronom pouczeń (art. 5 i art. 212 k.p.c.) nie może prowadzić do decydowania o tym, od kogo powód powinien dochodzić roszczeń odszkodowawczych.

Zarzuty przewlekłości postępowania egzekucyjnego i naruszenia w jego toku wymienionych przepisów dotyczą merytorycznego rozpoznania sprawy; nie odnoszą się do żadnej z podstaw skargi o wznowienie postępowania.

Powołanie naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. jako konsekwencji niewyjaśnienia wszystkich okoliczności sprawy było pozbawione racjonalnych powodów.

Z powyższych względów zażalenie podlegało oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c.